
Naar een gelijkgerichte visie omtrent onderzoekscompetentie in het ASO

1 Nieuwe leerplannen in de derde graad ASO

Op 1 september 2004 werden in het eerste leerjaar van de derde graad ASO nieuwe leerplannen ingevoerd, zowel voor de basisvorming als voor het specifiek gedeelte. Op 1 september 2005 worden ze ook van kracht in het tweede leerjaar van de derde graad ASO. Deze nieuwe leerplannen zijn gebaseerd op de eindtermen en de specifieke eindtermen.

- De **eindtermen**, geformuleerd per graad, gelden voor de **vakken** van de basisvorming (bijv. Nederlands, geschiedenis, ...) en gelden voor alle leerlingen binnen het ASO ongeacht de studierichting.
- Het verschil tussen de studierichtingen situeert zich op het niveau van het specifiek gedeelte. Voor het specifiek gedeelte gelden **specifieke eindtermen**. Specifieke eindtermen zijn doelstellingen die bereikt moeten worden op het einde van de derde graad. In tegenstelling tot de eindtermen voor de basisvorming werden ze niet voor afzonderlijke vakken geformuleerd, maar wel voor het geheel van een **pool**. Elke pool stemt overeen met een bepaald wetenschapsdomein. In de tweede graad ASO hebben we volgende polen: Economie, Grieks, Humane wetenschappen, Latijn, Sport en Wetenschappen. De studierichtingen in de tweede graad ASO zijn "éénpolig", behalve de studierichting Grieks-Latijn. In de derde graad ASO komen de polen Moderne talen en Wiskunde erbij en worden de studierichtingen m.a.w. "tweepolig", behalve de studierichting Humane wetenschappen die "éénpolig" blijft.

Soms valt een pool in de lessentabel samen met een vak, bijv. de pool Economie wordt ingevuld met het vak economie en soms valt een pool in de lessentabel samen met meerdere vakken, bijv. de pool Wetenschappen wordt ingevuld met de vakken aardrijkskunde, biologie, chemie, fysica en wiskunde. De specifieke eindtermen worden afhankelijk van de pool dus via één vakleerplan of via meerdere vakleerplannen gerealiseerd.

(Opmerking: de specifieke eindtermen werden voor de derde graad geformuleerd, maar o.m. omwille van de gelijkwaardigheid van studiebewijzen, is een gelijke invulling van de tweede graad over de netten heen belangrijk.

Daarom hebben de onderwijsverstrekkers met de overheid "cesuurdoelen" afgesproken voor de tweede graad voor die polen die zowel in de tweede als in de derde graad bestaan. Deze cesuurdoelen gelden net als de specifieke eindtermen als basis voor de leerplannen.).

2 Onderdeel onderzoekscompetentie binnen de nieuwe leerplannen voor het specifiek gedeelte

Zeer vernieuwend in de specifieke eindtermen en bijgevolg ook in de leerplannen, is het onderdeel i.v.m. **onderzoekscompetentie**.

- Bedoeling van de specifieke eindtermen i.v.m. onderzoekscompetentie is dat de leerlingen via onderzoeksopdrachten kennismaken met wetenschappelijk onderzoek binnen een bepaald wetenschapsdomein verbonden aan een pool. Afhankelijk van de studierichting waarin de leerlingen zitten, zullen ze dus met andere wetenschapsdomeinen geconfronteerd worden. Een concreet voorbeeld: de leerlingen in de studierichting Moderne talen-wetenschappen maken dus enerzijds kennis met wetenschappelijk onderzoek binnen de talen en anderzijds met wetenschappelijk onderzoek binnen de wetenschappen.

- Het onderdeel onderzoekscompetentie wordt in elke pool telkens geconcretiseerd via 3 specifieke eindtermen:
 - zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken;
 - een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren;
 - de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en confronteren met andere standpunten.
- Deze drie specifieke eindtermen kunnen vertaald worden naar een aantal onderzoeksvaardigheden die samen een onderzoekscyclus uitmaken.
- Het onderdeel onderzoekscompetentie werd ook opgenomen in bovenvermelde cesuurdoelen. Dus in die polen die reeds van in de tweede graad worden ingericht (bijv. Wetenschappen), is ook telkens een aantal doelstellingen i.v.m. onderzoekscompetentie opgenomen. De specifieke eindtermen en de leerplannen derde graad bouwen hierop verder.

3 Aandachtspunten bij de realisatie

Omwille van de **studielast van de leerlingen** en de **taakbelasting van de leraren**, zijn er binnen de school afspraken nodig i.v.m. de wijze waarop de specifieke eindtermen voor het onderdeel onderzoekscompetentie gerealiseerd kunnen worden.

- Het werken met onderzoeksopdrachten biedt mogelijkheden om procesmatig aan de ontwikkeling van onderzoekscompetentie te werken. Een onderzoeksopdracht is een begeleid zelfstandig onderzoek binnen een onderzoeksthema dat aansluit bij de betrokken pool.
Met betrekking tot tweepolige studierichtingen zijn geïntegreerde projecten mogelijk. Daarin komen dan de onderzoeksvaardigheden uit beide polen aan bod.
In het kader van de studielast van de leerlingen zijn zeker afspraken nodig over het aantal en de spreiding van de onderzoeksopdrachten, zowel in de tweede als in de derde graad. Enerzijds is een evenwicht tussen de verschillende studierichtingen wenselijk en zijn afspraken over de polen heen noodzakelijk. Anderzijds zal ook coördinatie met de vakken van de basisvorming een belangrijk aandachtspunt zijn.
- Ook omwille van een goede implementatie op schoolniveau en in functie van het beheersen van de planlast van de leraren, zijn afspraken over de polen en over de graden heen van wezenlijk belang. We denken hierbij o.m. aan volgende aspecten:
 - gelijkgerichte didactische visie (zie ook “pedagogisch-didactische wenken” in de leerplannen)
 - leerlijn onderzoekscompetentie van tweede naar derde graad
 - beschikbare onderwijstijd
 - transfer van vaardigheden (cf. onderzoekend leren/leren onderzoeken in de wetenschapsvakken in de basisvorming, historisch onderzoek binnen geschiedenis, bepaalde deelvaardigheden zoals bibliografische verwerking, verslaggeving, ...)
 - afspraken over wie welke deelvaardigheden realiseert
 - ontwikkelen van bepaalde begeleidings- en evaluatiemodellen (bijv. portfolio, logboek, ...)
 - efficiënt gebruik van bepaalde lokalen, materialen en werkingsmiddelen,
 - ...

4 Overleg binnen vakgroepen en vakoverstijgende werkgroepen

Om deze nieuwe accenten binnen de leerplannen succesvol te concretiseren, is het belangrijk dat leraren met elkaar overleggen, gezamenlijk aan de slag gaan en elkaar ondersteunen bij het uitwerken van het onderdeel onderzoekscompetentie. De gesuggereerde aandachtspunten bij de realisatie geven aan dat dit overleg noodzakelijk is om gelijkgericht te kunnen werken, zowel binnen de polen als over de polen heen.

Binnen de vakgroepen dient het luik onderzoekscompetentie bijzondere aandacht te krijgen. Zeker voor die polen waarbij meerdere vakken betrokken zijn (Humane wetenschappen, Moderne talen en Wetenschappen), zal het van essentieel belang zijn om goede afspraken te maken.

Maar het zal ook aangewezen zijn om te coördineren over de vakgroepen heen binnen vakoverstijgende werkgroepen. Zeker in de derde graad verdient dit bijzondere aandacht omdat de studierichtingen tweepolig zijn en de leerlingen dus met onderzoeksopdrachten binnen 2 polen geconfronteerd worden.

5 Ondersteuning vanuit de pedagogische begeleidingsdienst

- Onderzoekscompetentie binnen Humane wetenschappen: dit onderdeel kwam aan bod tijdens de nascholing Humane wetenschappen tweede graad (2001-2002) en derde graad (2003-2004, 2004-2005). Concreet didactisch materiaal kan ook worden gedownload van de webpagina's van de pedagogische begeleidingsdienst (<http://www.gemeenschapsonderwijs.be/pbd/humanewetenschappen/index.htm>).
- Onderzoekscompetentie binnen Moderne talen: zie studiedagen die plaatsvonden tijdens het eerste trimester van dit schooljaar.
- Onderzoekscompetentie binnen Wiskunde: zie geplande studiedagen tijdens de maand april 2005.